

nejen na jejich příslušnost již k druhotnému lesu (zastoupení smrku), ale jejich dendrochronologické datování umožňuje zařadit počátky důlní lokality do let 1266/67–1269. Zjištěné zastoupení jednotlivých typů dřev na základě uhlíků či jejich makrozbytků dovoluje klást si otázky o preferenci jednotlivých dřevin pro využití jako paliva či stavebního dřeva. Díky identifikaci nálezů obilek a jejich plevelů lze uvažovat o lokálním obilnářství (Cvilínek) i dovozu obilí (výzkumy z intravilánu Jihlavy). V sedimentech můžeme sledovat i ústup důlní činnosti a nástup pastevevství v okolí niv.

Mezi pozitiva práce patří počet zkoumaných lokalit, díky kterému lze srovnávat výsledky použitých metod v regionálním kontextu. Pozitivní je i snaha o komparaci s výsledky obdobných výzkumů v jiných evropských rudných revírech. Autorům se podařilo podat názorný a široký obraz možností využití přírodovědných metod při výzkumu činnosti člověka v prostředí niv a představit výpovědní hodnotu tohoto pramene pro otázky dějin osídlení, ekonomických dějin a dějin techniky.

STANISLAV VOHRYZEK

Radek BLÁHA – Jiří SIGL, *Svědectví archeologických nálezů o počátcích města Hradce Králové*, Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Hradec Králové 2014

100 s., ISBN 978-80-87686-02-7

Cílem publikace je představit starší dějiny města Hradce Králové pohledem archeologických nálezů, k čemuž jsou oba autoři, Radek Bláha a Jiří Sigl, svou dosavadní odbornou prací, pevně spjatou s archeologickými výzkumy ve východních Čechách, více než povoláni. Útlá brožura cílí na nejširší čtenářský okruh zájemců o historii, aniž by však rezignovala na vědecké standardy.

V úvodu autoři shrnují sídlištní tradici v prostoru dnešního města, která sahá až do pozdní doby kamenné. Stručně hodnotí středověký vývoj Hradce Králové, který bude předmětem dalšího výkladu, a nastiňují vývoj města v dalších obdobích, především v 18. a 19. století, kdy došlo k výstavbě a následnému zboření bastionové pevnosti. Další kapitola stručně seznamuje s dějinami archeologického a historického bádání o minulosti Hradce Králové.

Třebaže název knihy hovoří o městě Hradci Králové, Bláha a Sigl pojímají téma ze široka

a představují dějiny osídlení dnešního Hradce Králové i vlastního hradeckého návrší již od pravěkých dob. Zdánlivý odklon od hlavního tématu jim dává možnost poukázat na dlouhodobé trendy a zasadit dějiny lokality do širšího kontextu. Autoři konstatují, že pro osídlení v okolí dnešního města Hradce Králové byly určující výhodné přírodní podmínky, především úrodnost půdy a dostatek vodních zdrojů. Mnoho nálezů svědčících o osídlení pochází ze starší doby bronzové, naopak doba laténská je doložena minimálně. Bohatěji jsou zastoupeny nálezy z doby římské, kdy v oblasti žili Germáni. Největšího významu v době pravěku dosáhlo jádro dnešního města v mladší době bronzové, kdy zde stálo mohutně opevněné hradiště. S tím kontrastuje situace z následného období, kdy je doloženo osídlení z okolí dnešního města, na samotném hradeckém návrší však byly objeveny jen zlomky keramiky. Bláha se Siglem vyslovují v tomto ohledu logický názor, že stopy osídlení byly zničeny pozdější stavební aktivitou.

Nejstarší slovanské osady v okolí hradeckého návrší jsou datovány zhruba do 8. století a nacházely se v okrajových částech katastru dnešního města. Nálezy keramiky i odkrytí několika pohřebišť naznačují rozvoj osídlení vlastního návrší zhruba v době od začátku 9. do poloviny 10. století. Stopy po osídlení se množí i v okolí města a naznačují tak formování hradeckého návrší jako přirozeného centra regionu. Z doby 11.–12. století je doloženo opevnění návrší hradbou s dřevěnou roštovou konstrukcí. Zvyšuje se také počet dokladů pohřbů, které přinášejí četná svědectví o soudobé materiální i duchovní kultuře. Během raného středověku tak Hradec upevnil svou roli střediska regionu.

Právě ve 12. století došlo na hradeckém návrší k vyčlenění tzv. akropole, oddělené dřevohlinitou hradbou, kde je předpokládáno sídlo světské i duchovní správy. Sem kladený kostel sv. Jana Křtitele se však nepodařilo lokalizovat, patrně byl převrstven výstavbou minoritského kláštera ve 13. století či výstavbou vojenské nemocnice na konci 18. století. Autoři soudí, že kaple sv. Klimenta pod dnešní Bilou věží, kterou starší dějepisce podle patrocina pokládalo za nejstarší hradecký kostel, vznikla až ve 14. století, stejně jako současná podoba městského farního kostela sv. Ducha. Písemné zmínky o předměstských kostelech pocházejí až ze 13. a hlavně 14. století, jejich patrocina (sv. Petr, Vavřinec, Václav, Jakub, Martin) a především průkaznější archeologické nálezy však ukazují na starší původ. Největší rozvoj osídlení nastal podle autorů na konci 12. a v průběhu 13. století. Západní část akropole

se tehdy proměnila v královský hrad a její předhradí se transformovalo v institucionální město, jehož existenci zachycuje listina Přemysla Otakara I. z roku 1225. Rozvržení hradecké městské sítě v počátcích určoval výrazně členitý charakter návrší.

Po nastínění vývoje osídlení do vzniku právního města ve 13. století Radek Bláha a Jiří Sigl postupně čtenáře seznamují se vzhledem středověkého města, podobou uliční sítě, charakterem zástavby, opevněním města i vzhledem královského hradu (zanikl za husitských válek) a vývojem předměstí (vzniklých seskupením raně středověkých osad v podhradí), včetně dvorců a dalšího hospodářského zázemí města. V souvislosti s tím se autoři zabývají také řemeslnou výrobou a obchodem. Zlomek berního rejstříku z přelomu 14. a 15. století uvádí přibližně 80 řemeslných specializací a živností a svědectví archeologických nálezů (slovy anotované publikace) tento obraz dokládá.

Útlá publikace Radka Bláha a Jiřího Sigla srozumitelnou formou přibližuje výsledky dosavadního systematického průzkumu Hradce Králové a snad předznamenává moderní zpracování dějin města, které je již řadu let připravováno.

JOSEF ŠRÁMEK

Josef HLOŽEK, *Hrady západních a jižních Čech ve světle nedestruktivních archeologických průzkumů Katedry archeologie Západočeské univerzity v Plzni*, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň 2012

75 s. + 20 s. příloh, ISBN 978-80-261-0077-5

Podle brožurového formátu a počtu stran textu by se na první dojem mohlo zdát, že recenzovaný titul představuje spíše popularizační počin nežli odborné pojednání o průběhu a závěrech prospekce vybrané zaniklé středověké hradní architektury v západních a jižních Čechách. Publikace ale v tomto ohledu úspěšně klame.

Josef Hložek, který je v titulu uveden jako autor práce, hned na úvod přiznává, že by nikdy nevznikla bez přispění řady jeho spolupracovníků. Jde především o kolegy a studenty z Katedry archeologie Západočeské univerzity v Plzni, kteří se jednotlivým lokalitám věnovali v rámci svých bakalářských a diplomových prací. Všechny tyto zdroje autor umně scelil, vtiskl jim jednotnou textovou podobu a strukturu, doplnil je o některé

nové údaje a konečně k nim připojil společný úvod a tři obecněji pojaté kapitoly (Středověký hrad jako archeologický pramen, Postavení hradu v rámci středověké krajiny a Význam výzkumu předhradí středověkých hradů). Tyto kapitoly představují obor kastelologie; přinášejí základní přehled řešené problematiky, stěžejní literaturu a stručnou historii dosavadního kastelologického výzkumu v rámci Čech, zejména na území sledovaných regionů Karlovarska, severního Plzeňska, Rokycanska a Táborska.

Po úvodním bloku Hložek formou abecedně řazeného katalogu podává konkrétní výsledky výzkumu hradů Bochov-Hungerberg, Komberk, Kozí hrádek, Litice, Příběnice, Příběničky, Řebřík, Věžka a Vrtba. U jednotlivých lokalit nejprve uvádí jejich základní charakteristiku, na kterou navazuje podrobný popis jejich polohy s důrazem na celkovou profilaci georeliéfu a hydrologické podmínky. V dalším kroku autor přibližuje dosavadní archeologický výzkum lokalit (provedené sběry a sondáže, geodetické zaměření, geofyzikální průzkum a podobně). Osobně bych v těchto odstavcích přivítal konkrétnější údaje o množství, skladbě a dataci nalezených archeologických artefaktů a u dochovaných stavebních konstrukcí pak nejen jejich kastelologické, ale také stavebněhistorické zhodnocení.

Zpracování dějin jednotlivých hradů s přehledem jejich vlastníků a uživatelů, s popisem průběhu výstavby a doložené zástavby, vybavení a majetkových směn se opírá o tradiční zdroje a autory (A. Sedláček, T. Durdík). Pramenná základna je zde vytěžena majetkovy beze zbytku. Genealogické vazby a majetkové poměry jsou podány sice stručně, současně ale přehledně a v patřičném chronologickém sledu.

Rekonstrukce původní podoby hradní architektury, její klasifikace a zařazení v rámci soudobé hradní produkce se opírá především o interpretaci jednotlivých terénních reliktních zachycených při detailním zaměření lokalit. Nejpodrobněji jsou zde vcelku logicky popsány dominantní prvky fortifikace (přikopy, valy, vstupy-brány), dochované úseky zdív a zahloubené prohlubně suterénů a sklepů. Vedle dispozic samotných hradních jader autor zpracoval také přílehlá předhradí, kde věnoval pozornost rozložení objektů obytné a hospodářské zástavby přimykající se k hradu, vodních děl, průběhu komunikační sítě nebo lokalizaci zdrojů kamene použitého na stavbu hradu, dokladům těžby a zpracování kovů. Ke všem uvedeným pozorováním a zjištěním také připojil, pokud to bylo možné, adekvátní analogie z jiných lokalit a výzkumů, které pomáhají lépe pochopit finální představu autora o podobě a účelu